

ÀLVAR MONFERRER

Antropòleg

RAFAEL NARBONA

Professor de la Universitat de València

ANTONI ARIÑO

Professor de la Universitat de València

Mesa redonda sobre
COFRARIES, GREMIS
I MONTEPIOS
(LES ONG'S VALENCIANES
ANTIGUES)

EL DIRECTOR
DE LA REAL SOCIEDAD ECONÓMICA DE AMIGOS DEL PAIS

Es complau de convidar-lo a la Taula redona que dins del cicle **Cofraries, gremis i montepios** es celebrarà el 7 de maig, a les 19'30 hores en el Centre Cultural de BANCAIXA (Plaça de Tetuan, 23), a càrrec de:

- D. ALVAR MONFERRER.- (Antropòleg)
D. RAFAEL NARBONA.- (Professor de la Universitat de València)
D. ANTONI ARIÑO.- (Moderador, professor de la Universitat de València)

Sobre el tema: **Cofraries, gremis i montepios (Les ONG's valencianes antigues)**

Col·labora: **BANCAIXA**

València, Maig 2001

ÀLVAR MONFERRER I MONFORT

Antropòleg

LES ANTIGUES ONG'S VALENCIANES:
LES COFRARIES

FA uns dies, a un escrit publicat al *Levante* amb motiu d'aquesta taula rodona sobre les antigues ONG's valencianes, els posava l'exemple de la festa del Raïmet, de Castellfort, que és com una romanalla arqueològica de l'esperit que movia els nostres avantpassats en el tema de l'ajuda mútua. Per als que no han tingut l'ocasió de llegir aquest article, recordaré només que un dia de les festes majors del poble, concretament el primer diumenge de setembre, els confreres de Sant Antoni i Santa Bàrbara, es reuneixen per menjar-ne un tros de pa i un bagot de raïm a la casa de la confraria. Aquest raïm, per allò del clima de la zona, actualment l'han de portar de les terres baixes del Maestrat. I recordàvem que aquesta confraria va ser capaç de gestionar un dels primers *Montepios* de tota Espanya, per no dir el primer, a partir de l'any 1663. Caldria estudiar amb deteniment els avantatges que la confraria li ha portat a Castellfort al llarg de la història, que han segut grans, per traure'n exemple de com cal fer les coses, perquè vagen bé.

A banda, però, d'aquest recordatori, ni vaig a referir-me a unes celebracions concretes, sinó a les confraries que les suportaven i a les seues actuacions en el camp de l'ajuda mútua, que és el primer objectiu de les ONG's actuals. Sobretot, vull posar de manifest que l'esperit d'aquestes, al menys pel que fa al nostre país, existeix des de molt abans que es fundaren, i que estava molt escampat per les nostres terres i actuava en alguns aspectes de la indigència humana, adoptant mesures i decisions que ens poden sorprendre a hores d'ara.

Així, doncs, no vaig a parlar de les confraries des d'una perspectiva teòrica, ni sobre la seua evolució al llarg de la història, ni tampoc sobre les perspectives actuals. Tot i això, donaré uns conceptes bàsics que ens ajuden a explicar el perquè de la seua existència i de les seues actuacions.

L'ESPERIT COMUNITARI, COM A BASE DE LES CONFRARIES

Actualment les confraries –que poden ser unions pies o confraternitats, segons que la seua actuació siga menys o més pública– són institucions de dret

eclesiàstic amb finalitats dedicades, gairebé en exclusiva, al culte i el foment de la vida cristiana. Malgrat el predomini d'aquesta finalitat, a la definició actual que dóna el Còdex de Dret Canònic, hi ha una referència a l'exercici de la caritat com una actuació pròpia d'elles.¹ Cal destacar que aquest exercici de la caritat, era considerat pels nostres avantpassats com una obligació derivada de la mateixa religió i significa el tret diferencial d'aquestes institucions dins les antigues parròquies.

La cosa ja venia de lluny. Quan Dhuoda, esposa del marquès Bernat de Septimània, l'any 843, escriu un manual per al seu fill,² resumeix la vida cristiana com una lluita que comporta una munió d'esforços continuats i combats llargs i arriscats contra els vicis, que donaran com a resultat un ascendiment de l'ànima a través dels quinze graons de la perfecció. D'aquesta guisa, el cristià pot triomfar del mal, mitjançant la penitència, la pregària i l'almoïna. I, cosa, que cal destacar-hi, no es tracta simplement d'un camí individual d'ascesi, sinó i sobretot d'una obligació que el poderós deu acomplir estrictament. Amb això s'assegurarà el reconeixement dels pobres que pregaran a Déu per la seua ànima.

Aquesta cita en permet evidenciar que, dins la mentalitat dels medievals, sobretot a l'Alta Edat Mitja, la penitència, la pregària i l'almoïna estan a la base de l'espiritualitat sobre la qual es funden les confraries. Tot i això, aquestes tres coses no són suficients. El Manual de Dhuoda s'assenta encara plenament en l'orde feudal antic, de manera que li manca un component important al naixement de les confraries: el component comunitari. Quan aquest es generalitza, naixen les confraries, l'origen de les quals sembla que cal situar al segle XI i es desenvolupen plenament al segle XII i els següents.

MUNICIPI, FESTA I CONFRARIA

El component comunitari té dues derivacions o manifestacions cabdals al nostre país i a tot arreu: el municipi, que és la reunió dels veïns de cara a resoldre els problemes que pot tenir la comunitat, i la festa, que és la culminació de la praxi religiosa popular.

De manera que la confraria que, d'una banda, es confon al principi amb el mateix municipi, com a suport de la festa també, adquireix un paper rellevant

¹ El Còdex de Dret Canònic de Piu X, publicat per Benet XV el 1917, defineix al canon 707 les confraries amb aquestes paraules: "1. *Associationes fidelium quae ad exercitium alicuius operis pietatis aut caritatis erectae sunt, nomine veniunt 'piarum unionum'*, quae, si ad modum organici corporis sint constitutae, 'sodalitiae' audiunt. 2. *Sodalitiae vero in incrementum quoque publici cultus erectae, speciali nomine 'confraternitates' appellantur*". Miguélez-Alonso-Cabreros. *Código de Derecho Canónico-Bilingüe y comentado*. Madrid, BAC, 1949. Podeu veure també: Ferreres, J. B. *Institutiones canónicas con arreglo al código de Pío X, promulgado por Benedicto XV*, 2 vols. Barcelona, Subirana, 1934, p. 522 i ss. Títols XVIII i XIX, relatius a les associacions de fidels.

² Dhuoda. *Manuel pour mon fils (Sources chrétiennes, núm. 225)*. París, 1975, citat per Vauchez, A. *La espiritualidad del Occidente Medieval (siglos VIII-XII)*. Madrid, Cátedra, 1985, p. 21.

que ultrapassa els límits de la mentalitat municipal. Segons aquesta mentalitat, el municipi es configura com una racionalització de la dinàmica del grup envers la seua administració i el millor aprofitament dels recursos comuns. Front a aquesta racionalitat, que a la llarga fonamenta l'intervencionisme estatal, la irracionalitat del component festiu anirà més enllà. Com diu Maldonado, el poble s'agrupa en confraries, germandats, associacions, per a canalitzar la seua praxi religiosa. I les seues celebracions o festes consisteixen sovint en un intercanvi general de competicions grupals, prestacions, invitacions, és a dir, en un gran *potlach*, segons l'expressió usada per la fenomenologia de la religió. De manera que aquesta dualitat entre racionalitat i irracionalitat rau en la societat mateixa, en el mateix grup humà que s'estableix en una localitat determinada.³

Hi ha precedents d'aquesta manera d'actualitzar el sentit comunicatiu. Hom cita els antics *collegia* i les *sodalitates* romanes, associacions d'auxili mutu i de cooperació, o les *gildes* germàniques, que creixen a partir del segle ix com associacions de defensa i d'assistència mútua.⁴ De manera que el sentit comunitari de què parlem, no és quelcom de teòric o simplement sentimental i humà. A les ciutats medievals es concretarà totalment al marge dels tres ordes feudals que caracteritzen la societat de l'Alta Edat Mitja: *oratores* o clergues, els *Bellatores* o cavallers en tant que guerrers, i les *laboratores*,⁵ o treballadors, que en aquell temps eren llauradors sobre tot. Quan es perd l'equilibri precari entre els tres ordes, quan es trenca el seu ensamblament funcional, hi ha que buscar unes altres formes d'aconseguir de bell nou l'harmonia del món social.

LES FUNCIONS DE LES CONFRARIES MEDIEVALS

Evidentment, els canvis que porten a la nova situació no són instantanis. Creix la població i cada vegada hi ha més gent desprotegida, sobretot als primers burgs o ciutats. De manera que l'esperit comunitari s'hi manifestarà com una necessitat, la satisfacció de la qual és indefugible.⁶ Aleshores podem consi-

³ Maldonado, L. "Dimensiones y tipos de la religiosidad popular". Dins *Concilium. Revista Internacional de Teología*, 1986, XXII, 206, 9-18.

⁴ Duby, G. *Los tres órdenes o lo imaginario del feudalismo*. Barcelona, Petrel, 1980.

⁵ Bleiberg, G. (dir.). *Diccionario de Historia de España*. T. I. Madrid, Revista de Occidente, 1968. Art. Cofradía.

⁶ Altres manifestacions són els *oblats*, *conversi* i *prebendarii*, tots ells vinculats al monestir, i, fora d'ells, les associacions de laics i clergues *concordes uno consortio*, que també es reuneixen a l'església algunes vegades durant l'any per a les celebracions religioses, fer almoines i sufragis pels difunts. Tots ells tenen la preocupació fonamental de salvar l'ànima i tots ells fan *computationes* i àgapes fraternals, amb abusos de vegades, de manera que alguns bisbes els prohibeixen. També els moviments col·lectius no organitzats, amb el propòsit i l'orgull de sentir-se units en alguna mampresa comuna, sola la guia de líders més o menys carismàtics: les creuades, el moviment de la "pau de Déu" i les comunes (Maldonado, L. *Génesis del catolicismo popular. El inconsciente colectivo de un proceso histórico*. Madrid, Cristiandad, 1979, pp. 95-98). És a les ciutats incipients on cristalitzen tots aquests episodis de la història europea. Crouzet, M. (dir.). *Historia General de las Civilizacio-*

derar que les confraries s'inscriuen en les següents coordenades. En la vertical, el status de la gent, segons la seua condició, dins de l'estructura corporativa de la societat.⁷ En l'horitzontal, la idea antiga de *vicinitas*, és a dir, de veïnatge, que segueix tenint vigència i es reforça, donant lloc a diverses formes d'associació en combinar-se amb els status. Aleshores naixen les corporacions, les comunes, les confraries i, en definitiva, també els municipis, que s'oposen al poder feudal, primer des de la ciutat, però també, encara que més tard, des del camp.⁸

En tot cas, el paper reivindicatiu de les corporacions i les comunes és clar i també les confraries l'adopten de vegades. Els poderosos no les fomenten precisament per aquesta raó. Tot i això, les confraries són més interclassistes que no pas les altres corporacions, sobretot pel que fa a les classes més baixes, que no frueixen de la protecció de les altres. Hi ha una discussió, nascuda ja a l'Edat Mitja, sobre si les confraries estan al servei de l'Església o si l'Església les recolza com una possibilitat de transformació social sense violència, discussió que encara no ha estat resolta,⁹ potser perquè llur tipologia no és sempre única ni uniforme, sinó que dona lloc a diverses possibilitats dins de la funció social.¹⁰

A la llarga, amb alguna excepció rara, predominen les confraries que podríem denominar purament litúrgiques, que són les que incideixen d'una manera

nes. *La Edad Media*. Barcelona, Destino, 1961. De temps anteriors, es conserven algunes inscripcions llatines que fan referència a dos *collegia senniorum*, l'un dedicat a Diana i Antinoe i l'altre a Esculapi i Ideia. Però tal volta allò més sorprenent siga l'extracte dels estatuts d'una corporació de llenyaters dedicada al déu Silvà, o *Lerx familiae Silvani* (Vetter, E. "Die Familia silvani in trebula Mutuesca und die secatores materiarum", dins *Studi aquileiesi offerti il 7 ottobre 1953 a G. Brusin, Aquileia*, 1953, 93-119. Citat i reproduït per Meersseman, G. G. *Ordo Fraternitatis. Confraternite e pietà del laici nel medioevo*, 3 vols. Roma, Herder, 1977, vol. 1, pp. 4-5), que ens recora els estatuts de les confraries medievals. En ells ja apareixen obligacions relatives a cultes, festes, exèquies i enterrament, multes i obligacions pecuniàries, etc.

⁷ Els manuals de confessors i la literatura homilètica donen compte de la multiplicació d'aquests status. Joan de Friburg, al seu *Confessionale* (s. XIII) n'assenyala catorze. De tots ells, els cinc primers són eclesiàstics i la resta seculars. Hi tenim, a banda dels prínceps i els altres nobles, aquells que ara diríem professionals liberals, funcionaris, mercaders, artisan i obrers i, al final, els camperols i els jornalers (Maldonado, *Ibid.*, pp. 100-101). La idea jeràrquica de la societat segueix vigent, tot i que fora de l'esquema rígid anterior.

⁸ Maldonado, *Ibid.*, p. 137.

⁹ Maldonado, *Ibid.*, pp. 137-138.

¹⁰ La distinció entre confraria i gremi, per exemple, en aquest moment és purament formal. Hom diu que la corporació gremial és allò bàsic i la confraria n'és la traducció religiosa. Aquesta distinció, però, no és clara. De fet, no es coneixen els orígens ni les relacions entre totes dues. Precisament perquè el fenomen de les confraries religioso-benèfiques que tenen l'origen al segle XI i que es desenvolupen de ple al XII. La més exemplar, potser, és la de Tudela, que es compona de clergues i laics, sense distingir classe ni professions (Veure *Historia de la previsión social en España. Cofradías - Gremios - Hermandades - Montepíos*. Madrid, *Revista de Derecho Privado*, s. a. Ed. facsímil de la primera, publicada a Madrid per Pegaso, realitzada a Barcelona, El Albir, 1981, p. 54). I en les dels gremis aquesta finalitat de previsió social i ajuda mutua és també important (*Ibid.*, p. 55). En tot cas, aquesta discussió sobre l'origen caldrà matitzar-la per a cada lloc (Per a València, podeu veure Tramoyeres, L. *Instituciones Gremiales. Su origen y organización en Valencia*. València, Imp. Doménech, 1889 (Ed. fac. Lib. París-València, 1979).

més important en la litúrgia i la pregària, i suporten el culte dels sants, les devocions a la Verge, les processons del Corpus, les fàbriques dels temples, els santuaris i les ermites, les despeses de les celebracions, etc.¹¹

En tot cas, d'elles se'n derivaran tota una sèrie d'iniciatives que justifiquen perfectament aquest paral·lelisme que hem establert entre les ONG's actuals i les confraries medievals a la nostra terra. Les confraries seran les que garantiran el funcionament dels hospitals de malalts, les llebroseries i els llatzerets, les hostatgeries per a caminants, viatgers i pelegrins, les cases de recollida de pobres, orfes i dones pecadores, els pòsits i els montepios de préstecs, tant en espècies com en diners, les obres pies per a maridar donzelles, redimir els captius, repartir vestits, consolar els presos i, en general, es dedicaran a fomentar ajudes de promoció social i d'altres institucions benèfiques que contribuiran decisivament a palesar i remeiar les necessitats del poble baix.

I, cosa que més endavant no passa, les confraries que busquen el perfeccionament individual –amb, o sense penitències espectaculars– seran suplantades pels Ordes Tercers, sobretot els depenents dels tres ordes mendicants més importants: Dominics, Franciscans i Carmelites.

MUNICIPIS, PARRÒQUIES I CONFRARIES

Així, doncs, l'aldea i la parròquia constitueixen les unitats primeres de l'organització del nostre territori. Elles són l'endret i el revés de la primera xarxa territorial i es corresponen amb el municipi i la confraria.

La primera confraria serà la de cap d'altar del titular de l'església. Moltes vegades és ella l'encarregada de la fàbrica del temple amb totes les conseqüències que això comporta de cara al municipi, del qual probablement és un dels pilars més fermes, fins al punt que en moltes ocasions es confundeixen, i de la parròquia amb la intervenció dels laics en el seu govern. Donatius, llegats, deixes, rendes... tenen a veure amb aquestes confraries, però també la vida ordinària. No oblidem que el temple fou el primer lloc de reunions on es comunicaven les notícies, es feien compres i vendes i fins i tot constituïa un refugi dels béns, tant de les coses materials i els ramats, com de les persones en temps de perill. Més endavant apareix la casa comuna, la casa la vila que té la

¹¹ Les enciclopèdies més diverses les defineixen com: reunions de fidels que, amb l'aprovació de l'Ordinari, s'erigeixen de vegades en les esglésies per a auxiliar al clergat en el capteniment i el major esplendor del culte (com feien els *Laudemi*, per exemple, vegeu Maldonado, *Ibid.*, p. 267). D'altra banda, hi ha també les confraries penitencials, els membres de les quals (*disciplinati*, *flagellantes*, etc.) fan penitència, se deixuplinen, mamprenen llargues caminades de rogatives o pelegrinacions en comú que acabaran institucionalitzant-se. Aquests impressionen la gent senzilla, sobretot els flagelants, que anaven de dos en dos peregrinant d'un lloc a un altre i exhibien les seues penitències, precedits pels *fratres cruciferi* que portaven la creu, la vexil·la o estendard i els ciris (Maldonado, *Ibid.*, pp. 170-172).

sala on es reuneixen. A molts llocs encara hi queda, a més, la casa de la confraria, que ve a ser una repetició de la casa comunal.

Les reunions serviran per als propòsits esmentats i també per als socors i assistències –molt aviat n’hi haurà un fons comú– i per a oposar-se al senyor en algunes ocasions, cosa que està a l’origen del municipi.¹²

A la ciutat n’hi ha una organització més pregonada i una especialització de les confraries. Amb més freqüència que no pas als pobles, són simples lluminàries, o s’hi decanten segons unes altres finalitats. I naixen tota la sèrie d’institucions que hem enumerat abans. De manera que els gremis o corporacions professionals deriven necessàriament d’elles, segons diuen Rumeu de Armas i Tramoyeres.

LA CARITAT COM A EXTENSIÓ DE LA VIDA RELIGIOSA. LES NECESSITATS A PROTEGIR

Ja ho hem dit abans. Practicar la caritat, és una conseqüència de la mentalitat religiosa i es concreta en la pràctica de les obres de misericòrdia, sobretot les corporals que s’identifiquen amb la pràctica de la caritat, és a dir, la que proporciona béns materials a qui els necessita.¹³

Siguen les que siguin aquestes necessitats que cal cobrir, les més paleses es podem derivar del vers mnemotècnic: “*vestio, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo*”, que Josep Mª Conejero esquematitza, resumint-les¹⁴ i classificant-les com a necessitats corporals en vida, és a dir, necessitats interiors del cos: fam, set i malaltia; i exteriors: nuesa, desemperança i captivitat. A més de les necessitats corporals de després de la vida i que tenen a veure amb el soterrament i la sepultura.

Els individus beneficiats de la pràctica d’aquestes obres de misericòrdia seran, en conseqüència, els pobres, els malalts, els viatgers i peregrins, i els privats de llibertat. A banda, els cadàvers que cal soterrar. Són persones necessitades que procedeixen, sobretot, de les classes baixes: camperols i servents, artesans humils, lladres per necessitat i tots aquells que no poden pagar ni tan sols els tributs eclesiàstics, pobres vergonyants, estudiants sense mitjans, clergues d’esglésies pobres, i fins i tot, algun bisbe, rodamóns, víctimes dels usurers, de la pesta, de la fam i la guerra, dels cavallers i dels bandits, etc.

¹² A la nostra terra aquestes coses ens vénen prou donades. Moltes cartes de poblament assenyalen ja uns drets i uns deures, tant per al senyor com per als pobladors. Darrere de les concessions hi apareix una organització de persones i uns béns, perquè abans de la conquesta hi ha una organització comunitària i aquesta primera organització s’hi fa “al fur de...”. No obstant això, la confraria de cap d’altar és la primera també, encara que molt aviat es multiplicarà, sobretot a les capelles secundàries i a les ermites.

¹³ El sentit és equivalent al de l’almoina corporal de sant Tomàs d’Aquino (*Summa Theologica*, II-II, 9, 32, a 1).

¹⁴ Conejero, J. M.^a “La caridad benéfica en el siglo XIII”. Dins *Studium Legionense*, 1961, 2, 211-250.

Junt amb això, l'Església obliga d'alguna manera tots els seus estaments, tant clericals com seculars, a practicar-les-hi. Així, a banda de les contínues condemncions d'aquells que causen les desgràcies dels seus pròxims, arbitra diverses mesures que van més enllà de la pràctica simple de les obres de misericòrdia, com el dret d'asil per als perseguits, la reparació dels camins i dels ponts, la procura d'advocats gratuïts per als pobres i d'altres semblants.

Tot això culmina amb la fundació de les institucions adequades i la dotació de mitjans. El papa Innocent III les concreta molt bé en una carta al bisbe d'Osca sobre la fundació de Durando i els seus companys en 1212. Resumim: l'hospital o xenodoqui cal que siga tal que en ell siguen guarits els ferits i consolats els pobres, hi acudisquen els malalts, siguen alimentats els xiquets abandonats i auxiliades les mares solteres, i les dones pobres puguin ser ateses en els parts ajudant-se les unes a les altres, fins i tot amb la possibilitat de proporcionar-les-hi un habitatge i treball.

APÈNDIX D'EXEMPLES

A continuació i per il·lustrar el que hem dit, destaquem els capítols d'algunes confraries, relatius a l'ajuda mútua:¹⁵ Els textos han segut normalitzats a l'època actual.

– **La confraria de Sant Nicolau d'Alacant**,¹⁶ anterior a l'any de l'aprovació dels capítols pel rei Martí l'Humà l'any 1402. Va ser malmesa a causa de la guerra dels dos Peres (1356-1361). És anterior, doncs, a aquesta guerra.

Culte:

Primo, que a honor de Déu e de Madona Sancta Maria, cascun dissapte a la Missa Major, cremen huit ciris a l'altar de Sant Nicolau..., e si algun se ni pot (perd), que en compren un altre de llur propi.

Item, que tots los ciris de la confraria lo dia de Nadal a la Misa del Galll i matinal i a la major cremen en lo dit altar o davant d'aquell; e lo dia de la Pasqua de resurrecció e de sinuagèsima, e lo dia de Sant Nicolau a les vespres, e lo dia de mentre la missa major se dirà, i que el(s) Mayordoms les encenen y apaguen y els estochen, e si es perd algun, que sia a ells comptat e que el paguen.

¹⁵ A banda dels que citem per cada confraria, podeu veure en general l'obra de Benítez, M. *Las cofradías medievales en el Reino de Valencia (1329-1458)*. Alacant, Universitat d'Alacant, 1998, sobretot el capítol VII.

¹⁶ Hinojosa, J. *Textos para la historia de Alicante. Historia Medieval*. Alacant, Inst. de Cultura Juan Gil-Albert, 1990, pp. 473-475, 1402. Capítols aprovats pel rei Martí l'Humà el 10 d'abril de 1402 a València. Aquesta confraria, que és anterior, va ser malmesa al temps de les guerres dels dos Peres 1356-361.

Exèquies pels difunts:

Item, quan algun confrare mora, la campanella vaja tornan per la vila per ço qui tots sàpien que el confrare ja ha mort. E semblantment sia entès si mor son fill o filla o son nebot, puix lo dit confrare y sa muller lo axa criat; e que tots los confrares sien a aital sepultura e qui no serà o sàpia, si la donès, justa excusa no aura, pagui per pena lliura de sera a la caixa de la almoina de la confradria.

Item que si mor misaje o sirvienta del confrare qui vagen huit confrares y huit siris sots la dita pena.

Item, que cascun confrare sia tengut, per l'ànima del confrare qui moura, après un dia qui sia finat, cent pater nosters y cent ave maries, i asò sia en consciència del ànima de aquell; qui no les dirà, li fasa dir una Misa de rèquiem...

Noces dels confrares o dels fills dels confrares

Item, que quan... algun confrare voldrà fer nocces de si o de son fill o de sa filla (i no) puixca de sa casa, tots los confrares, la nit que es velem, vagen a la Iglesia de Sant Nicolau; e de què tots promtes estaran cascú ab son ciri cremat, vagen tots a la casa del confrare que farà les dites noses, e que li fassen honor segons és acostumat, e qui no serà, si justa excusa no aurà, pac una lliura de sera a la casa de l'almoyna...

Malalts

...que quan algun confrare sia malalt e estia en tal disposició, quatre confrares lo vellen cascuna nit, e que uns tinguen una nit e altres altra, e que sia manat per los Majordoms que no relinquís quen tro sia millorat o mort, que no irà... li sia manat pac una lliura de cera a la cita caixa.

Malaltia lluny de casa

Item, quant algun confrare s'esdevenga que anant al viaje a una jornada lluny d'Alacant caurà en malaltia e açò serà sabut, que quatre confrares vagen allà on serà lo dit confrare malalt, e qui'acompañen tro sia millorat o mort o aquell (el tornen)... a sa casa, y que la mesió dels dits quatre confrares sia pegada a la dita caixa.

Rinyes entre confrares

Item, si s'esdeué que algun confrare aurà brega ab son confrare, los major-doms ab altres bons hòmens de la dita confraria traten que sien bons amichs, e qui aquell que no voldrà per amich de son confrare, que sia gitat de la dita Confraria e que mai sia xollat de aquí avant.

Festa i menjar comunitari

Item, que per reuerència del dit Sant Nicolau la vespra del seu dia o festa tots los confrares sien a les vespres, e que cremen tots los ciris a les vespres e a la misa del dit dia, e que après sia feta pitansa ab tots los confrares e presents

qui seran estats a les dites vespres, e en après lo dit dia, en una concurrent Casa axí com serà acordat, sia fet dinar convenient de tots los confreres, e qui sien apellats tots los pobres que seran en la dita vila e que sien ben servits per reverència de Déu, e com hagen menjat, sia dat a cascun dells dos dines per amor de Déu.

Item, que cascun confrare sia tengut pagar cascun dumenge a obs de sostenir e mantenir la almoina de la dita Confraria e al dinar del dit dia de Sant Nicolau e a les Mises, un diner e dos sous lo dit dia de Sant Nicolau per la pitansa e que aquest dines se reben per los Majordoms, e en donar conte lo dit dia...

Nomenament de majordoms

Item, lo dit dia de Sant Nicolau sien elegits dos bons hòmens per Administradors i Majordoms, que en aquel any registren los actes de la dita confraria per tot aquell any, e que hagen poder de destrenyar los confreres a fer cumplir sots les dites penes lo que desús es ordenat, e que així mateix tenir e conservar lo drap, ciris, moneda e totes altres coses de la dita confraria e almoyna de aquella, e de manar constrenyir o forçar així los regidors passats, com altres persones per totes coses que sien y es pertanyguen a la dita confraria, e que no serveix que no se ampren a alguns dines de la dita confraria.

Auxilis als pobres vergonyants

Item, que en los dits dies sien dats per amor de Déu per los Mayordoms deu sous als vergonyans de la vila.

– **Les confraries de les aldees de Morella.**¹⁷ Els capítols d'aquestes confraries, que eren comuns a totes elles, foren aprovats l'any 1388 pel rei Joan I, a Saragossa. Totes eren anteriors, algunes de començaments del segle. Eren les següents:

Forcall: Santa Anna; Santa Maria Magdalena; Sant Antoni; Sacratíssim Cos de Jesucrist.

Cinctorres: Santa Maria.

Portell: Santa Maria; Sant Doménec; Santa Maria dels Lletrats.

Vilafranca: Santa Maria la Major; Santa Maria la Menor; Sant Antoni.

Catí: Sant Martí.

Vallibona: Sant Blai.

Castellfort: Santa Maria; Sant Joan Evangelista; Sant Antoni.

Primer Capítol, de la societat e acolliment ques fan los huns Confreres als altres en los bens Espirituals e temporals.

¹⁷ Puig, J. "Confraries de les aldees del castell de Morella al segle XIV". *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 1951, XXVII, III, 258-272.

Primerament com lo Apostol Sant Pau diu charitat haja propietat e virtut que delex los Peccats per ço nos Confreres tots ensemps en honor de nostre senyor deu qui es vera charitate sancta entre aquells qui son en uera charitat, volenterosament e agradable en nom de charitat fem entre nos aquesta confraria e germanitat de bens espirituals segons dauall es dechlarat. En axí que en totes obres de misericordia y en bens espirituals los quals nos e cascun de nos farem a plaer de deu nos acollim e agermanem ens fem perçoners los uns als altres aytant tems com estarem en esta confraria e los qui en esta Confraria finaran sien encara perçoners en tots bens apres llur morts, et encara fem germania e confraria dels bens temporals, en les coses en les presents ordenacions contengudes et non en les altres coses e açò per cumplir obres de misericordia e donar sosteniment als Confreres pobres segons dejús es escrit.

Cinquen Capítol, de visitar lo confrare malalt e de uelarlo.

Item com segons doctrina de sant Pau e del sant euangeli cascu sia tengut complir les set obres de misericordia car de aquelles per nostre senyor deu li sera demanat compte en lo dia del iuhí por tal ordenam que si algun Confrare sera malalt o en alguna tribulatio posat, que casun confrare lo dexa visitar, consolar, amonestar charitatiuament ques confes be e diligentement e que reba los sacraments de sancta mare Iglessia e que orden de sos bens por ço que de mort soptana no puga esser preuengut ni enganat e que si noy ha quil velle de nit e a ell sera nesceçari de uellar, que en aquell cas los majorals o procuradors puguen requerre lo justitia que man, e lo justitia request, dega manar a dos homens Confreres que vellen una nit e altres altra nit e qui al dit manament no obtemperara o hobeira, pach una lliura de cera perals ciris de la Confraria si donch justa excusatio a coneguda dels Confreres no hauria, et que sil dit Confrare malalt haura menester quil seruisque de dia que per semblant raho hi sien elegits dels Confreres o que hi sia llogada una dona quil seruisque a cost de la Confraria, si lo dit confrare no ha bonament de que pagarho.

Sisen Capítol, de fer ajuda a Confreres pobres.

Item ordenam que el algun Confrare vendra a pobrea entant que no haura de ques puxque sostenir o sera catiu en terra de moros, o de altres enemichs, que en aquest cas la Confraria li baja a fer ajuda segons que als confreres sera ben vist et axi matex si lo dit Confrare pobre morra que sia comprat drap pera cobrir lo cos de aquell, de ço de la confraria.

Seten Capítol, que los Confreres no hagen mala voluntat ne cometen brega entre ells.

Item com segons Sant Pau tots desijam hauer entre nos amor fraternal, la qual amor segons Sant Joan es vida del anima, e aquell qui no ha amor es mort en deu, per ço amonestam, diem o aconsellam a tots los nostres confreres que no tinguen odi ira ni rancor nes contenen nes barallen ab nengú, majorment ab son Confrare, mes sien simples e humils et uiuen en pau et en charitat. Et per tal que

amor fraternal entre nos se puxa seruar ordenam que si contra, o baralla per alguna raho sera entre alguns dels Confreres, es tindran ira, odi, o mala voluntat que los Confreres que ho sabran los degen amonestar ques perdonen e hagen pau: e en especial ne sien amonestats per los majorals, o procuradors de la Confraria: e si fer nou volrran sia ajustat Capítol en lo qual sia lo justicia, e si ben vist ser al justicia, als Confreres, vinguen alli el sien oits de paraula en ses rahons e pux lo justitia ab lo Capítol acort si deuen fer pau, o no, et aquells o aquells qui no seran al dit del justitia e del Capítol que sien gitats de la Confraria.

Huyten Capitel, de soterrar los Confreres morts.

Item com segons la escriptura sancta, obra de misericordia sie soterrar los morts, et nos, segons deu en nostra confraria siam tenguts a fer e complir obres de misericordia, emper amor de açò ordenam que si algun confrare morra, o muller sua, o fills morran lo lloch hon es ordenada la present confraria, que tots los altres Confreres qui seran en la missa siguen tenguts esser a la sepultura del dit Confrare deffunct, o muller sua, o fills e tornar ab los amichs del cos mort tro a la Casa et estar alli fins les graties acostumnades sien feytes, et qui noy sera atot açò que damunt es ordenat pach tant com los Confreres ordenaran et posaran de pena. En lo dit cas perals Ciris de la Confraria salua la justa excusatio a conexença del dit justitia la qual pos de nua paraula sens tots escrits; aniadiren e ordenaran el posaren de pena, sis diners.

Nouen Capitel, dels Ciris que deuen portar al soterrar.

Item ordenam que tans Ciris de la Confraria sien portats a les sepultures dels dits Confreres mullers o fills seus, com los Confreres ordenaran, et quel de la Confraria hi sia aportat segons es acostumat.

Decen Capítol, dels confreres que morran fora lo lloch.

Item ordenam que si algun Confrare morra fora lo lloch una jornada, o, menis, et los amichs aportaran aquell a soterrar ací hon és la confraria, que tans Confreres hi hagen anar com demanats hi seran a mesio del confrare mort. E aquell confrare que pus ellegit hi serà, anar noy volrra, si donchs noy haurà vista excusatio, que pach dues lliures de Cera per als dits Ciris et quant lo cos del dit onfrare serà aportat, tots los Confreres qui seran en la vila de la Confraria sien a la sepultura, segons dessus és ordenat com mor dins lo lloch; et si per uentura algun confrare morra et serà soterrat lo dit lloch de la Confraria, que tots los Confreres hi hajen eser al dit aniuersari, et aquella solemnitat sia feyta ques faria a la sua sepultura, si dins lo lloch fos mort; et si esdeuendrà que algun Confrare morís en lo dit lloch et manar esser soterrar en altre lloch, volem que tans Confreres lo acompanien com demanats hi seran a messió del diffunt; aniadiren et dechclaren que sie axí entes de menjar e de beure.

Quinzen Capítol, que sie feyta pitança.

Item ordenam que por nudrir charitat un dia delany pitança sie feyta et aparellat de menjar a tots los Confreres et a tans pobres com lo Capítol orde-

nara, de aquelles viandes que als Confreres ben vist sera, en la qual pitança cas-
cun Confrare qui sia en lo lloch hi haje a esser, si doncs justa excusatio, acone-
xença del dit justitia e confreres, non hauie; en pena de una lliura de Cera per
als dits Ciris et no res menis que pach tant en les despeses de la pitança com
aquells que hi seran; et los Confreres que hi seran fora lo lloch lo jorn de la
pitança, si doncs no he enten fraudulentment e hauran justa excusatio, que
paguen mig escot; los altres Confreres qui seran a la dita pitança paguen la
despesa por eguals parts.

Setzen Capitel, que sie feyt Aniuersari.

Item ordenam que enlendemà apres lo jorn de la pitança sia fet hun
Aniuersarij per la Anima de tots los Confreres deffuncts, al qual sien tots los
Confreres qui seran en lo lloch, sots pena de una lliura de Cera per als dits
Ciris et quey sia feyta aquella solemnitat de Ciris e de altres coses que als con-
freres plaura.

Deseten Capítol, com sie feyt ajustament dels Confreres.

Item ordenam que Capítol, o, ajustament de confreres puja esser començat
per lo justitia, a requesta dels majorals e feyt tantes vegades lany com als mayo-
rals o procuradors benvist sera faedor, lo qual puja esser chridat ab corredor et
ab Campana, et que una vegada cascun any en Capítol sien llegides les orde-
nations de la Confraria per tal que los Confreres mils les sapien el les hagen en
memoria en cascun dels quals Capítols sia lo Justitia o son lloctinent.

Dehuiten Capítol, que parlen por veus com seran ajustats.

Item ordenam que en Capítol nengun parle pus la prepositio sera feyta,
sino com li uingue por orde; ni destorp o reprenga son Confrare, ans lo deix
dir axi com deu li administrara, car auengades de sotil home ix bon Concell, el
allo ualle e haje efficitia que en Capítol per la major partida dels Confreres
sera hordenat, e que tot Confrare sie tengut uenir a Capítol si en lloch sera,
sots pena de mija lliura de Cera als Ciris de la Confraria aplicadora.

Vinten Capítol, que ala feyta talla o compartiment.

Item ordenam que cascun any talla o compartiment sie feit entre los Con-
freres per eguals parts de totes les despeses que conuengut haura fer ala Con-
fraria en sosteniment dels Confreres pobres, ciris e coses damunt dites et altres
necesaries et fet lo dit compartiment, en continent sens triga alguna, cascun
Confrare haje ha pagar ço que lin vindra fet ha ell manament per lo Justitia,
sots aquella pena que ordenaran los Confreres als ciris de la Confraria aplica-
dora. Eniadiren e dechlaren pena de quatre onces cera.

Vinte e sisen Capítol, de los que sobran menjada la Confraria.

Item volem que si res sobrara de les uiandes, per los procuradors sie donat
als pobres de deu, segons que sera vist als dits procuradors.

Vinte e nouen Capítol, dels que han de servir al menjar de la Confraria.

Item al dit menjar servisquen totstems los procuradors e alguns altres, segons que als dits procuradors benvist sera fahedor, e nul hom no sen face tenir ans servixque volenterosament en primera taula pus los procuradors li hacomanen.

Trenten Capítol, que no enuie nengu de la pitança a sa Cassa.

Item de aquesta pitança e de aquest menjar nengu non trameta a son alberch, ni ha altre lloch nen do a nengu sots pena de una lliura de Cera, exceptat per persona malalta a la qual ne puguen donar alguna cosa per pietat, e los procuradors non puxa trametre cascu a sa Cassa.

Trente e un Capítol, que nengun Confraro coulde a nengu ha dita pitanga.

Item nengu noy coul tney amen nenguna persona a menjar si dones no cre persona estranla fora lo dit lloch que posas en son alberch, e que los vengut llauors i; o es lo dia de la dita pitanga o Confraria o la vespra abans. \$lu fa que pach lo escot lo Confrare.

Trente e seten Capítol, de quant morra algun Confrare 11 porten lo drap de or a cassa.

Item ordenam que los procuradors de mantinent que sabran la mort del Confrare facen portar a la Cassa del mort lo drap de or pera cubrir, e ha honrar lo Cors del Confrare mort lo qual estara sobre lo Cors en tro quel degen metro en la foga.

Trente e buyten Capítol, que los Ciris de la Confrarla sien portots a cassa del Confrare que morra.

Item faran portar los oirás de la Confrarla a la cassa del Confrare mort et allij los procuradors personalment donen acascu Confrare e confraessa un ciri, lo qual port enopes e ebremant a honra de Deu e de son Confrare tota ula que los capellana ab la creu e ab la gent que hj seran venguts al Cors en tro que sic soterrat, saluant aytant (no dubitctur) que si fabien sermo al mort que sien tenguts de apagar los Ciris e tenir apagats tota ula entre lo sermo se fara, exceptat que mentre ques fara lo sermo e la misea se dira, chremen tansolament deu Ciris e los astros tots que sien apagats mentre quel sermo fara, e la missa dira, e pux, finit lo sermo queis ensenen oís tinguen encessos tro que lo cos soterrat, et pux apaguen los el tornen aquella Ciris ais procuradora damunt dits.

Trenta e nouen Capítol, de les orations que se han de dar por los Confrares morts.

Com segons la santa Escripura obra de misericordia sic fer oratio e pregar a Deu por los moría, en, e, por ago ordenam que Cescun Confrare sic tengut de dar por Anima de son Confrare mort isinquanta pater nosters e sinquanta aue marles o, si es lletrat, los set psalms penitencials, si dir los voldra, e aro sic

tengut sempre e com pus tost pus sapie la mort de son confrare, que en quiscuol lloch morran.

– **La confraria de Santa Maria de Dénia.** Capítols aprovats pel Duc de Gandia D. Alfons, el 15 de juny de 1405.¹⁸

Malalts

(6) ítem, que si los maiorals sabran algun confrare o confrasesa malalt, ueien aquell o aquella, e que sàprien si aurà res mester de la dita confraria, e si obs li serà, sia-li ajudat deis bens d'aquella a coneguda dels dits priors e maiorals. E si aurà nesesari uisitació, que li sia feyta per los confreres en aquesta forma, ço es, que si serà clergue, que sia uisitat per hun clergue e un lech per cascún dia, axí de dia com de nit; e si serà lech, que sia uisitat per dos lechs semblantment; e si serà dona, que sia uestitada per dues dones axí matex. E que aquells sien mudats segons que per los dits priors e maiorals serà manat fer. E açó sots pena de una lliura de cera pagadora per cascuna uegada que contraherà, feyt aplicadora a la dita caxa.

(7) ítem, que si algun confrare preuere o en sacres ordens constituït, serà malalt, que li sien dites ores per un preuere confrare si mester li serà o requerrà, e aquell sia mudat per cascun dia, segons que per los dits prior e maiorals manat serà. E si algun contradirà o fer no ho uolrà, que sie tramés altre preuere lo qual sia satisfeyt per dia XII dines dels d'aquell que contradirà o dir no els uolrà.

Defuncions

(8) Ítem, que cascun confrare e confrasesa sia a la sepultura de cascun confrare axí clergue com lech, e de confrasesa, ab un ciri blanch de mija lliura de cera qui creme, ço és, que après que li serà notificada de mort d'aquello o d'aquells, sia a la esglesia maior de la dita uila e uaia ab la professó a la casa del confrare o confrasesa mort, e puyis acompanyen lo cors a la sepultura; e sia a la misa si ni aurà. E açó haia a fer sots pena de una lliura de cera aplicadora *ut supra*, si donch ab licència del prior no romania. E puis los maiorals e confreres lechs acompanyen los parents del mort en trò a la casa d'on serà exit lo cors ab gramalles e capirons negres si'n han los dits confreres, però que al tot menys ne haïen los dits maiorals. E si no aurà parents o altres qui uaïen acapullats quels maiorals e alguns confreres lechs uaïen acapullats trò a la casa del dit mort. E sia tengut cascun confrare mort o confrasesa, axí clergue com lech, cent uegades lo *Pater noster*, e cent uegades la *Aue Maria* o, si sabran legir, diguem una uegada los set salms penitencials ab la letania, o fer dir una misa de *requiem* a coneguda del dit prior. E los preueres sien tenguts celebrar o fer

¹⁸ A.R.V. Maestre Racional, 9568, fol. 223r-226v. Cuenca Adam, Ángeles. "Dos cofradías medievales: San Cristóbal de Gandía y Santa María de Denia". *Saitabi*, 1985, pp. 23-37.

celebrar III mises de requiem per cascun confrare o confrasesa mort, per sí o per altre preuere, ço es, una misa en la dita sepultura, e altra en lo dia de l'aniuersari, e l'altra dins les octaues de la mort del confrare o confrasesa mort, ço és a saber, que si és preuere sia tengut dir les dites mises segons dessús és dit, e si és clergue en sacres ordens constituït, sia tengut dir per cascuna d'elles damunt dites tres uegades nou liçons de defunts. E si en açó algun confrare desabrà o complir no porà, uolem que aquell aytal lo dit prior la puxe mudar o mitigar les dites mises, officis e oracions en açó que aquell serà bé uist.

(9) Item, que lo cofrare o confrasesa mort, axí clergue com lech, sia portat a la sepultura en lo dit de la dita confraria per los confreres lechs tan solament.

(10) Item, que los confreres clergues sien necesaris a fer l'ofici, p(e)rò si lo confrare mort es clergue, que sia elecció dels clergues si-l uolran portar.

Pobresa

(12) Item, que si algun confrare clergue o lech o confrasesa uennia a menys, ço és, a pobrea, que no agués de què uisqués, a aquell aytal sia-li socorregut e ajudat dels dines de la dita caxa de la confraria en les seues necessitats, axí en sanitat com en malaltia, a coneguda dels dits prior e maiors e consellers. E si algun confrare o confrasesa serà catiu, que li sia ajudat en la sua reemçó dels diners de la dita caxa a coneguda dels prior e maiors e consellers, e puye si aurà de què, que ho torn a la confraria a coneguda dels dits prior e maiors.

Baralles entre confreres

(13) Item, que si algun confrare o confrasesa, axí clergue com lech, aurà alguna rencor, iuxa, ira, discòrdia o maleuolença de fet o de dit, o per altra qualseuol rahó contra o ab los confreres o alcun d'aquells rancors, iuxes, ires e discòrdies o maleuolençes puxen e deien ésser remeses e toltes per manament de dit peior e maiors; e si obeyr no ho uolrà, sia-los tolt de continent lo ciri, e sien gitats de la dita confraria e rasos del dit libre, e que d'aquí auant no sien dits ni apel·lats confreres ni confraseses d'aquella.

Defuncions fora de la vila

(26) ítem, que si algun confrare o confrasesa de la dita confraria morrà fora de la dita vila e lo seu cors no sera soterrat en aquella, e los parents o amichs d'aquella, sabuda la sua mort, uolran fer en la dita uila commemoració o aniuersari per ànima del dit confrare o confrasesa axí mort, que en aquell cas tots los confreres e confraseses de la dita confraria sien tenguts uenir a la casa del dit deffunt e ésser a l'ofici de la dita commemoració o aniuersari ab lurs ciris, e dir per la ànima d'aquell totes lós mises e oracions acostumades, e fer les altres coses contengudes en lo VIII capítol. E acabat lo dit ofici, tots los dits confreres acompanyen los parents e amichs d'aquell confrare deffunt per lo qual se faran la dita commemoració, trò a la casa, axí com si lo dit confrare o confrasesa fos mort e soterrat en la dita vila de Denia. Axí matex se farà es

seguesca com lo cors de alcun confrare o confrassa qui morrà fora la dita vila, serà traslatat e portat per soterrar en la dita vila, ço és, en lo dia que'l dit cors traslatat serà e coterrat en aquella.

UN CAS DE REDEPCIÓ DE CAPTIUS

1393, 4 de Octubre.¹⁹

Coneixeran tots com jo, en Ferrer Ram, veí de la vila de Morella, confés hauer haüt en comptant d'en Aguiló Fuster, notari veí de la dita vila així com a majoral que ere de la Confraria de Sent Nicolau, és a saber, x lliures reals de Valencia, les quals per los confreres de la dita confraria eren estades promeses per quitar e enfranquir en Perico Çaplana, catiu qui és en Bogia en terra de moros. Et com així és lo feit de la veritat, renunciu scientment de vos no ésser haüda e no rebuda en comptant, segons dit és e excepció de enguany. En testimoni de la qual cosa atorch e man vos esser feta per lo notari dejús scrit la present àpocha per hauer memòria en esdevenidor, açò fon feit en Morella a IIII dies del mes d'octubre anno a natiuitate domini M^o ccc^o xc^o Tertio. Senyal den Ferrer Ram desús dit qui les dites coses lou atorch e ferm.

Testimonis foren presents a les dites coses N'Arnau Morere e en Johan Ferrer, veïns de Morella.

AHEM, not. Guillem Esteve, 1393, 4°.

RELACIÓ D'ALGUNES CONFRARIES MEDIEVALS VALENCIANES DEL SEGLE XIII AL XV (NO S'INCLOUEN LES D'OFICIS)²⁰

<i>Advocació</i>	<i>Any</i>	<i>Localitat</i>
Milícia de Crist	s. XIII	Alacant
Sant Nicolau de Bari	s. XIII	Alacant
Nuestra Señora	s. XIII	Xèrica
Sant Martín	s. XIII	Xèrica
Santa Àgueda	s. XIII	Xèrica
Sant Jaume	1246	València
Santa Maria la Major	1256	Morella
Sant Joan de l'Hospital	Abans de 1273	València

¹⁹ Grau Monserrat, N. *Algunas relaciones de "Els Ports de Morella" y el mundo islámico*. Castelló de la Plana, BSCC, Separata, 1977.

²⁰ A més de la bibliografia ja citada, vegeu també Revesz, Ll. *Hospitales y pobres en el Castellón de otros tiempos*. Castelló, SCC, 1947. Rubio Vela, A. *Pobreza, enfermedad y asistencia hospitalaria en la Valencia del siglo XIV*. Valencia, Inst. Alfons el Magnànim, 1984. Eixarch, J. *La Mata (Els Ports de Morella). Aportación gráfico-documental a su historia*. Castelló, 1988, p. 151.

<i>Advocació</i>	<i>Any</i>	<i>Localitat</i>
Sant Llàtzer	1280	Morella
Virgen del Rosario	1281	Oriola
Sant Miquel	s. XIV	Burjassot
Sant Narcís	s. XIV	Castelló de la Ribera
Sant Jorge	s. XIV	Oriola
Sant Salvador	1300	Xiva de Morella
Mare de Déu de Gràcia	1306	Castelló de la Plana
Santa Maria, Sant Blai, Sant Antoni, San Cristòfol i Santa Llúcia	1308	Benassal
Sant Martí Bisbe	Abans de 1328	Catí
Assumpció de la Mare de Déu	1329	Alcoi
Santa Caterina	1329	València
Sant Miquel, Santa Agnès, Sant Antoni i Santa Bàrbara	Abans de 1332	La Mata
Vera Creu	1333	Xàtiva
Santa Maria dels Clergues	Abans de 1340	Sant Mateu
Sant Antoni Abat	1340	València
Pobres de Jesucrist	1342	Sagunt
Sant Bartomeu i Sant Josep	1343	La Vilafermosa
Santa Llúcia	Abans de 1348	Morella
Mare de Déu de Gràcia	1352	Sorita
Santa Maria de la Seu	1353	València
Sant Antoni Abat	Abans de 1354	València
Sant Narcís Bisbe	1356	València
San Cristóbal	Abans de 1357	Xèrica
Cos de Jesucrist	1359	Herbés
Trinitat i Sant Antoni	1360	Morella
Santa Maria del Bon Retorn?	1365	Les Alqueries
Santa Maria Magdalena	1365	Moncofa
Sant Pere	1370	València
Sant Blas	1378	Olocau del Rei
Santa Maria	1378	Olocau del Rei
Nuestro Señor	Abans de 1378	Olocau del Rei
Sant Jorge	1378	Xèrica
Assumpció de la Mare de Déu	1380	Cinctorres
Virgen de la Seo	1381	Sogorb
Santa Bàrbara	1381	Xèrica
San Blas	1383	Alpont
Sant Joan	Abans de 1383	Puçol
Sant Nicolau de Bari	Abans de 1385	Morella
Assumpció de la Mare de Déu	1385	Xilches
Natividad de Ntra. Señora	Abans de 1386	Alpont
San Juan Bautista	1386	La lessa
Santa Maria	1386	La lessa
Sant Antoni Abat	Abans de 1388	Castellfort

<i>Advocació</i>	<i>Any</i>	<i>Localitat</i>
Sant Joan Evangelista	Abans de 1388	Castellfort
Santa Maria	Abans de 1388	Castellfort
Corpus Christi	Abans de 1388	Forcall
Sant Antoni Abat	Abans de 1388	Forcall
Santa Anna	Abans de 1388	Forcall
Santa Maria	Abans de 1388	Forcall
Santa Maria Magdalena	Abans de 1388	Forcall
Sant Doménec	Abans de 1388	Portell
Santa Maria	Abans de 1388	Portell
Santa Maria dels Lletrats	Abans de 1388	Portell
Sant Blai	Abans de 1388	Vallibona
Sant Antoni Abat	Abans de 1388	Vilafranca
Santa Maria la Major	Abans de 1388	Vilafranca
Santa Maria la Menor	Abans de 1388	Vilafranca
Sant Jaume	Abans de 1391	Castelló de la Plana
Santa Maria	1391	Cocentaina
San Pedro	1393	Ademuç
Santa María	1393	Ademuç
Sant Agustí	1393	Alzira
Santa Maria	1393	Alzira
Mare de Déu dels Àngels	1393	Alzira
San Guillermo	1393	Castielfabib
Santa María	1393	Castielfabib
Cos de Jesucrist	Abans de 1393	Onda
Sant Antoni Abat	Abans de 1393	Onda
Sant Josep	Abans de 1393	Onda
Sant Miquel	1393	Xàtiva
Purísima Concepción	1394	Sogorb
Santa Llúcia	Abans de 1395	València
Sant Bartolomé	Abans de 1397	Xèrica
Sant Cristòfol, de jueus conversos	1399	València
Nuestra Señora y San Bartolomé	Abans de 1400	El Toro
Jesucrist	1401	Llíria
Trinitat	1401	Xàtiva
Sant Pere Apòstol	1403	Cinctorres
Sant Miguel	Abans de 1403	El Toro
Santa María de los Letrados	Abans de 1404	Olocau del Rei
Santa Maria	1405	Dénia
San Miguel	Abans de 1407	Altura
Assumpció de la Mare de Déu	Abans de 1408	Llíria
Sangre de Cristo	1411	Oriola
Santa Maria i Santa Agnès	Abans de 1414	La Mata
Virgen de la Esperanza	1414	Sogorb
Mare de Déu dels Desemparats	1414	València
Mare de Déu del Carme	1416	Vilafranca

<i>Advocació</i>	<i>Any</i>	<i>Localitat</i>
San Ginés	1419	Oriola
Sant Cristòfol i Sant Amador, de conversos	1420	València
Sant Salvador i Sant Miquel	Abans de 1421	Culla
San Pedro	Al voltant de 1430	Barraques
Santa María	Al voltant de 1430	Barraques
Sant Bartomeu i Santa Maria	Abans de 1431	La Jana
Corpus Christi	Abans de 1432	Xèrica
San Sebastián	Abans de 1432	Xèrica
San Pedro Apóstol	Abans de 1435	Sogorb
Santa Bárbara	1442	Vilafermosa
Sant Blai	Abans de 1444	Salzedella
Santa Maria	1446	Alacant
Orde 3 ^a de Sant Francesc	1449	Oriola
Virgen de Monserrate	1449	Oriola
Sant Sepulcre	Abans de 1453	València
Sant Miquel i Santa Bàrbara	1458	Forcall
Santa Llúcia	Abans de 1459	Alcalà de Xivert
Santa Maria	Abans de 1459	Callosa de Segura
San Antón	1474	Xèrica
San Nicolás	1479	Utiel
Stos. Abdón y Senén	1479	Utiel
Mare de Déu dels Desemparats	1481	Moncada
Assumpció de la Mare de Déu	1484	Castelló de la Ribera
Sant Blai	1490	Morella
Sant Roc o Ntra. Sra., Sant Sebastià i Sant Roc	1490	València
Sant Vicent Ferrer	Abans de 1491	València
Santa Maria, per a soterrar	1494	Alcoi
Santa Maria	1494	Biar
Sant Blas	1494	Oriola